

УДК 355.45

І. Ю. Свида

Центральний науково-дослідний інститут ЗСУ

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИМОГ ДО АЛГОРИТМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ КОМПЛЕКСНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ

Обґрунтовуються стратегічні вимоги до організації опрацювання інформації в інтересах системи забезпечення воєнної безпеки та надаються рекомендації щодо алгоритмізації процесу її опрацювання в стратегічній ланці управління системи забезпечення воєнної безпеки України.

Ключові слова: воєнна безпека, система забезпечення воєнної безпеки, моніторинг загроз, опрацювання інформації.

ВСТУП

Постановка проблеми. Загальна структура системи забезпечення воєнної безпеки (далі – СЗВБ) держави на першому рівні ієрархії містить три типи суб'єктів:

суб'єкти з інформаційно-аналітичними функціями щодо аналізу загроз;

суб'єкти з організаційно-управлінськими функціями (прийняття рішень, програмування й планування заходів щодо рефлексії на загрози та небезпеки);

суб'єкти з безпосередньо виконавчими функціями щодо заходів із рефлексії на загрози та небезпеки.

Однією з особливостей функціональної структури СЗВБ є її деяка умовність у розподілі суб'єктів за функціональною спрямованістю. Це пояснюється тим, що всі суб'єкти забезпечення національної безпеки як законодавчо визначені державні інституції мають багато функцій, що не дозволяє строго ідентифікувати їх за функціональними ознаками (наприклад, Службу безпеки України можна віднести як до суб'єктів з інформаційно-аналітичними функціями щодо аналізу загроз, так і до суб'єктів із безпосередньо "силовими" виконавчими функціями). Тобто, вони можуть одночасно належати до різних структурних складових системи, що, безумовно, ускладнює організацію й обмін інформацією в системі забезпечення воєнної безпеки держави.

Зважаючи на це, пропонується виділяти зі складу кожного суб'єкта системи забезпечення воєнної безпеки організаційні підрозділи, які мають одну основну функціональну спрямованість, і створювати з них єдину вертикаль за кожною із функцій СЗВБ. Особливістю цієї вертикалі буде її ієрархічна побудова за принципом інформаційної, а не адміністративної підпорядкованості, яка повинна бути закріплена у відповідних нормативно-правових актах.

Алгоритмізація процесів комплексного опрацювання інформації в системі забезпечення

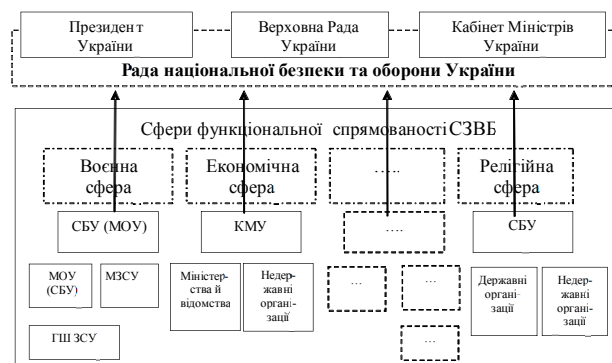
воєнної безпеки не отримала достатнього висвітлення в літературі, хоча і визнається важливою проблемою.

Метою статті є обґрунтування стратегічних вимог до організації опрацювання інформації в інтересах системи забезпечення воєнної безпеки та вироблення рекомендацій щодо алгоритмізації процесу її опрацювання в стратегічній ланці управління системи забезпечення воєнної безпеки України.

Основний матеріал

Загальновідомо, що завдання щодо координації та контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сферах національної безпеки і оборони покладені на Раду національної безпеки і оборони України (далі – РНБО). Вона завжди буде перебувати на першому рівні кожної з цих вертикалей. Згідно з Конституцією України, РНБО має повноваження з урахуванням змін у геополітичній обстановці вносити Президенту України пропозиції щодо уточнення Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України, тобто "об'єднувати" всі гілки влади.

Кількість вертикалей буде залежати від кількості сфер міждержавних відносин, обраних для відстеження й аналізу впливу зовнішніх чинників на рівень воєнної небезпеки (рис. 1).

**Рис. 1. Місце та роль РНБО при організації
опрацювання інформації в інтересах системи
забезпечення воєнної безпеки**

Саме за цією схемою пропонується проводити розподіл функцій і завдань суб'єктів СЗВБ із загального їх переліку, який визначено в ст. 10 Закону України „Про основи національної безпеки” [1]. Основні з них:

вироблення і періодичне уточнення Стратегії національної безпеки України і Воєнної доктрини України, доктрин, концепцій, стратегій і програм у сфері національної безпеки, планування і здійснення конкретних заходів щодо протидії і нейтралізації загроз національним інтересам України;

створення нормативно-правової бази, необхідної для ефективного функціонування системи національної безпеки;

комплексне кадрове, фінансове, матеріальне, технічне, інформаційне та інше забезпечення життєдіяльності складових (структурних елементів) системи;

підготовка сил і засобів суб'єктів системи до їх застосування згідно з призначенням;

постійний моніторинг впливу на національну безпеку процесів, що відбуваються у політичній, соціальній, економічній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній, воєнній та інших сферах, релігійному середовищі, міжетнічних стосунках; прогнозування змін, що відбуваються в них, та потенційних загроз національній безпеці;

прогнозування, виявлення та оцінка можливих загроз, дестабілізуючих чинників і конфліктів, причин їх виникнення та наслідків прояву;

розроблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень з метою захисту національних інтересів України;

запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на національні інтереси;

локалізація, деескалація та врегулювання конфліктів і ліквідація їх наслідків або впливу дестабілізуючих чинників;

оцінка результативності дій щодо забезпечення національної безпеки та визначення витрат на ці цілі.

Інформаційна підпорядкованість структурних підрозділів суб'єктів СЗВБ повинна визначатися за рівнями узагальнення інформації. Кожен із таких підрозділів з інформаційно-аналітичними функціями щодо аналізу загроз повинен мати чітко визначені завдання, алгоритм роботи та відповідати за той чи інший функціональний напрям з аналізу інформації щодо чинників і показників загроз.

До цього спонукає те, що в Україні через низку причин багато питань інформаційного забезпечення поки що не вирішено, а різні науково-дослідні установи й організації діють у цьому напрямі незалежно одна від одної. Для поліпшення ситуації необхідно створення єдиної інформаційної бази для прийняття воєнно-стратегічних рішень щодо забезпечення воєнної безпеки держави. Необхідна централізація роботи зі збирання, узагальнення, збереження і передачі

інформації воєнно-стратегічного характеру, об'єднання в єдину систему дослідних установ і установ, які займаються питаннями військової проблематики, прогнозують та оцінюють воєнні небезпеки (загрози), що сприятиме створенню єдиної системи управління інформаційно-стратегічною діяльністю у сфері безпеки та оборони держави, зростанню ролі інформаційного ресурсу воєнної організації держави.

Зазначене об'єктивно вимагає розширення функцій суб'єктів СЗВБ щодо аналізу загроз в інформаційній сфері та захисту від інформаційної зброї, для чого необхідно розширити завдання, повноваження і функції розвідувальних служб та алгоритмізувати процеси опрацювання інформації в системі забезпечення воєнної безпеки.

У першу чергу це стосується Міністерства оборони України та Служби безпеки України. Визначення конкретних завдань у межах виконання цих функцій, збалансований їх розподіл між суб'єктами, забезпечення останніх належними засобами пропонується вважати невідкладними завданнями у сфері забезпечення воєнної безпеки. Аналіз нормативно-правових актів щодо прогнозування й оцінки воєнної небезпеки (загрози) в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України показав, що окреслені в цих документах завдання мають, здебільшого, декларативний, неконкретний характер і не дають змоги організувати ефективну взаємодію з іншими суб'єктами СЗВБ.

Зважаючи на специфічність цього завдання, відсутність належних підрозділів у складі Міністерства оборони України й Генерального штабу ЗС України та відповідно досвіду такої роботи, пріоритетну роль у цьому питанні пропонується відвести Службі безпеки України.

Іншою особливістю запропонованої структури системи забезпечення воєнної безпеки є відсутність у ній суворої ієрархії адміністративної підпорядкованості. Це пояснюється підпорядкованістю суб'єктів СЗВБ різним гілкам влади. Так, деякі суб'єкти підпорядковуються Президенту України (РНБО України, Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство закордонних справ), а інші – Кабінету Міністрів України (ОПК).

Крім того, суб'єкти з організаційно-управлінськими функціями знаходяться в різних гілках влади (Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України), які з різних причин не мають єдності щодо забезпечення не тільки воєнної безпеки, а й взагалі національної безпеки держави.

Суб'єкти СЗВБ з безпосередньо виконавчими функціями на другому рівні декомпозиції за характеристикою своєї функціональної спрямованості також умовно поділяються на ”силові”, ”несилові” та ”забезпечення”.

Суб'єкти з безпосередньо "силовими" виконавчими функціями утворюють склад так званої Воєнної організації держави, де головна роль належить Збройним Силам України. До суб'єктів з "несиловими" функціями віднесено Службу зовнішньої розвідки та Міністерство закордонних справ. Матеріально-технічну основу суб'єктів системи забезпечення воєнної безпеки становить ОПК держави.

Висновки

Сучасні зміни геополітичних умов, політичних пріоритетів стають причиною появи нових загроз воєнній безпеці та руйнації межі між внутрішньою та зовнішньою безпекою. У цих умовах перед збройними силами не тільки України, а й інших держав, виникають нові завдання на зразок миротворчих, гуманітарних і стабілізаційних операцій, воєнізованої охорони правопорядку тощо. Це вимагає від збройних сил наявності нових властивостей, не тільки як суб'єкта СЗВБ із інформаційно-аналітичними функціями, а й як суб'єкта СЗВБ із "силовими" виконавчими функціями. Від суб'єктів СЗВБ з організаційно-управлінськими функціями такий стан речей вимагає підвищення координації, а в деяких випадках взагалі її організації, і набагато краще синхронізованих відповідей на воєнні загрози на багатосторонньому або міжнародному рівнях.

Аналіз цільового призначення, функцій і завдань суб'єктів СЗВБ з інформаційно-аналітичними функціями дав змогу запропонувати вимоги до їх віднесення до тієї чи іншої інформаційної вертикалі, а також набуття місця в ієрархії підлеглих під час здійснення аналізу й оцінювання загроз воєнній безпеці держави. Такими вимогами пропонується вважати:

відповідність основних функцій суб'єкта СЗВБ одній або декільком ознакам, за якими здійснюється класифікація загроз воєнній безпеці держави. Наприклад, Генеральний штаб ЗС України за своїми функціями, силами та засобами здатен здійснювати й очолювати інформаційно-аналітичну роботу щодо загроз воєнного характеру;

наявність сил і засобів, методичного та програмного забезпечення, спроможних забезпечити отримання, оброблення, аналіз та збереження інформації щодо визначеного напрямку діяльності в СЗВБ;

у разі розроблення програми моніторингу воєнних загроз – наявність визначених місця та завдань суб'єкту СЗВБ у цій програмі;

в окремих випадках (кризових ситуаціях) – наявність визначених для суб'єкта СНВБ завдань і повноважень щодо прогнозування й оцінювання воєнних загроз директивними документами за його адміністративною підпорядкованістю.

Суб'єктами з організаційно-управлінськими функціями (прийняття рішень, програмування й

планування заходів щодо рефлексії на загрози й небезпеки) є такі державні інституції, як Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України. Їхні повноваження, функції та завдання у забезпеченні воєнної безпеки визначені Конституцією України й законами України. Незважаючи на це існують проблеми, які потребують вирішення.

Одна з них – це відсутність при Кабінетові Міністрів України спеціальної експертно-дорадчої установи (ЕДУ) з прогностичними, інформаційно-аналітичними, науково-методичними, експертними, консультаційними та іншими функціями, спрямованими на ефективне виконання Урядом визначених Законом про Кабінет Міністрів України завдань, насамперед в умовах кризових (надзвичайних) ситуацій.

На ЕДУ при його створенні слід покласти виконання таких основних завдань [2]:

здійснення прогнозів розвитку надзвичайних і кризових ситуацій у ході стратегічного моніторингу й аналізу;

обґрунтування варіантів забезпечення рішень, схвалених Верховною Радою України та Президентом України;

здійснення науково-технічної експертизи проектів загальнодержавних і міжвідомчих антикризових стратегій, програм, планів, бюджетів, оцінювання ефективності їхньої реалізації;

розроблення проектів Програми діяльності Уряду, Концепції та Програми розвитку Воєнної організації держави, планів з реалізації Стратегії національної безпеки України;

підготовка пропозицій щодо головних напрямів розвитку оборонно-промислового комплексу та вдосконалення його управління;

обґрунтування систем критеріїв, показників, класифікаторів та порогів ідентифікації відповідної кризової ситуації (загроз);

розроблення моделей розвитку кризової ситуації; впровадження сучасних методів державного управління, передусім стратегічного планування й управління, в діяльність органів виконавчої влади тощо.

Реалізація цих завдань вимагає створення на базі існуючих науково-дослідних установ ВОД мережі галузевих і регіональних ЕДУ, визначення регламенту їх взаємодії, особливо в умовах кризових (надзвичайних) ситуацій.

Потребує удосконалення й структура РНБО України, на що неодноразово вказували фахівці в сфері національної безпеки. Ми підтримуємо пропозицію щодо створення в складі апарату РНБО України Експертної ради з питань забезпечення національної безпеки. Підвищення ролі Ради національної безпеки і оборони України як координуючого органу в сфері забезпечення національної безпеки держави можливо за рахунок створення в Апараті РНБО України Ситуаційного

центру для інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів державної влади в умовах кризових і надзвичайних ситуацій, зокрема в особливий період.

Збройний конфлікт у Грузії засвідчив, що нагальним є формування чіткого і злагодженого механізму функціонування й управління системою національної безпеки України з метою підвищення ефективності діяльності всіх органів державної влади України в аналогічних кризових чи надзвичайних ситуаціях. Для цього доцільно на базі РНБО України також створити Групу стратегічного прогнозування, що дозволить забезпечити раннє запобігання загрозливим тенденціям, опрацювання шляхів їх запобігання чи унеможливлення, своєчасне виявлення напрямів і механізмів інформаційно-пропагандистського впливу на українське суспільство та світову спільноту, розроблення директив глави держави відповідним органам влади щодо реалізації контрзаходів, у тому числі асиметричних.

Свої групи експертів для своєчасного виявлення загроз доцільно мати у кожній сфері національної

безпеки. Відповідно повинні бути офіційно визначені особливості їх функціонування в умовах мирного часу й антикризового стратегічного управління, насамперед у режимах кризового та надзвичайного стану (ситуації), в особливий період. За рахунок структурної та параметричної адаптації повинна забезпечуватися їх гнучкість і здійснюватись інформаційна взаємодія та інтерфейс із Ситуаційним центром.

Список літератури:

1. Свида І. Ю. *Теоретичні основи забезпечення національної безпеки України в умовах позаблоковості: монографія* / І.Ю. Свида, І.С. Романченко, В.Ю. Богданович. – Львів: АСВ, 2011. – 414 с.

2. Свида І.Ю. *Концептуальні підходи до розроблення механізму безпекового супроводження реалізації національних інтересів* / І.Ю. Свида, І.С. Романченко, В.Ю. Богданович // *Наука і оборона*. – 2011, № 2. – С. 3 – 9.

Рецензент: доктор історичних наук, професор, П.П. Ткачук, Академія сухопутних військ, Львів

Обоснование требований к алгоритмизации процессов комплексной обработки информации в системе обеспечения военной безопасности

И. Ю. Свида

Обосновываются стратегические требования к организации обработки информации в интересах системы обеспечения военной безопасности и предлагаются рекомендации по алгоритмизации процессу её обработки в стратегическом звене управления системы обеспечения военной безопасности Украины.

Ключевые слова: *военная безопасность, система обеспечения военной безопасности, мониторинг угроз, обработка информации.*

Ground of the requirements to the algorithmization of the processes of the complex working up the information in the system of providing of the military safety

I.Yu. Svyda

Strategic requirements are grounded for organization during working up the information, which are interested in the system of providing of military safety and there are given recommendations concerning the algorithmization of the process of her working up in the strategic link of the management of the system of providing of the military safety of Ukraine.

Keywords: *military safety, system of providing of the military safety, monitoring of the threats, to work up the information.*